

УДК 327.94[56(477):56(470)]

Усатюк К. Р.

РОЛЬ ООН У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ

Стаття присвячена дослідженню ролі Організації Об'єднаних Націй (ООН) у зупиненні війни Росії проти України та пошуку шляхів врегулювання військового протистояння. Розглядаються основні підходи, інструменти та механізми, які використовуються ООН з метою впливу на процес припинення за оцінками аналітиків наймасштабнішого збройного конфлікту в центрі сучасної Європи. У висновках наводяться пропозиції з удосконалення миротворчої діяльності організації.

Ключові слова: міжнародні організації; збройний конфлікт; криза; реформування; миротворча діяльність.

Постановка проблеми. З моменту заснування Організація Об'єднаних Націй (ООН) вважалася міжнародною організацією, яка була створена для зміцнення і підтримання міжнародного миру та безпеки. Вже більше 75 років згадана організація є головним елементом сучасної багатосторонньої дипломатії, в тому числі з врегулювання конфліктів та підтримки миру в зонах конфліктів.

Українсько-російський конфлікт, що виник 2014 р., не став успішним прикладом миротворчої діяльності ООН. Той факт, що одна з держав-постійних членів Ради Безпеки ООН є стороною конфлікту, а 24 лютого 2022 р. почала повномасштабну війну проти України, ставлять під сумнів актуальність та дієвість існуючих методів та механізмів,

вимагаючи впровадження рішучих кроків з підвищення ефективності ООН в сучасному світі.

Метою статті є вивчення впливу ООН на припинення війни Росії проти України з акцентом на вироблення пропозицій щодо модернізації і реформування миротворчих механізмів міжнародної організації.

Аналіз основних досліджень. Проблема дослідження ролі ООН у вирішенні міжнародних конфліктів привертає увагу дослідників в усіх країнах. Але найбільш доцільним для опису кроків та механізмів врегулювання існуючого конфлікту на практиці буде вивчення офіційних документів, резолюцій та договорів, запропонованих та прийнятих ООН та членами організації.

Так, важливим буде згадати Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН про «Територіальну цілісність України», ухвалену 27 березня 2014 року.

Цікавим джерелом може стати Резолюція Генеральної Асамблеї ООН – «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь», адже вона приймалася кожного року з початку агресії Росії проти України.

Серед нових документів можна відзначити Резолюцію Генасамблеї ООН від 2 березня 2022 р., яка визнавала та засуджувала повномасштабне військово-вторгнення Російської Федерації на територію України.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про російсько-український конфлікт, який перетворився на повномасштабну війну, було б помилковим розбирати роль та реакцію ООН починаючи з 24 лютого 2022 року, оскільки проблема виникла задовго до настання цієї фатальної дати. Доречним буде поділити даний «конфлікт» на три масивні пласти: перший пласт – російська анексія Автономної Республіки Крим (АРК); другий – збройний конфлікт на Сході України і третій – повномасштабне

вторгнення Російської Федерації в Україну. У кожному з цих епізодів російсько-української війни ООН не залишалася осторонь.

Точкою відліку стала низка інцидентів, що відбувалися в лютому 2014 р. на території АРК. Реакція ООН не змусила себе довго чекати і спершу була виражена в словесній підтримці України, зокрема, 1 березня 2014 р. під час засідання Ради Безпеки ООН, країнами-членами була висловлена підтримка територіальної цілісності України та були згадані основні міжнародні документи – Будапештський меморандум 1994 р. та Договір між Україною та Росією 1997 р. [9]. Після проведення нелегітимного референдуму в АРК та анексії Кримського півострова рівень залучення ООН до конфлікту посилювався. Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Резолюцію про територіальну цілісність України від 27 березня 2014 року, завдяки якій наша держава отримала широку міжнародну підтримку, оскільки сторони офіційно висловили думку про невизнання і нелегітимність Кримського референдуму, а також зробили акцент на тому, що Україна визнаватиметься світовою спільнотою в її офіційних кордонах [4].

З плином часу міжнародне співтовариство разом з українським урядом стикалося з низкою нових викликів у різних галузях, але особливо у сфері прав людини. Світовому суспільству не довелося довго чекати реакції ООН на це, адже вже 19 грудня 2016 р. було прийнято чергову Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь», завдяки якій Крим вперше було названо «тимчасово окупованою територією». Ця Резолюція також має фундаментальне значення для України, оскільки ООН визнала територію АРК окупованою, чого не було заявлено раніше з боку міжнародної спільноти. Але у сфері

прав людини та у питанні їх захисту дана резолюція не принесла жодного ефекту, саме тому щороку, починаючи з 2016 р., ООН приймала нові документи. Усього було прийнято 6 таких резолюцій, але щоразу уряд Російської Федерації ігнорував будь-які заклики ООН і ситуація продовжувала регресувати. З вищезгаданого ряду документів, що копіюють один одного, доречним було б виділити Посилену кримську резолюцію ООН від 16 грудня 2021 р., оскільки в ній були згадані конкретні особи, переслідувані російським режимом в АРК, а також затверджений факт того, що кримські татари є корінним народом Криму, що є важливим для української сторони, оскільки може підняти рівень підтримки влади України в Криму з боку місцевого населення. Крім цього, порушується питання про мілітаризацію Криму та перетворення його на військову базу, що залучає світову спільноту до питань майбутньої агресії проти України з використанням можливостей тимчасово окупованої території АРК [6].

Крім паперових резолюцій, які, до всього цього, мають лише консультативний характер, моральної підтримки та засуджень, українська сторона вирішила скористатися більш практичним інструментом ООН, а саме Міжнародним Судом ООН, у рамках якого Україна зіткнулася з «правилами», що вимагають негайного реформування: Суд може розглядати справу лише за згодою двох сторін, що також ставить під сумнів ефективність ООН у врегулюванні російсько-українського конфлікту. Серед перелічених факторів, апогеєм неефективності ООН стала Рада Безпеки, рішення якої можуть легко заблокувати постійні члени і що дуже активно використовувалося Росією і одним з її сателітів- Китаєм - так був заблокований ряд санкцій проти російських компаній.

Таким чином, можна прийти до висновку, що на першому етапі російсько-

українського конфлікту ООН показала свою повну неефективність у зв'язку з резолюціями, текст яких так і залишився на папері і був безкарно проігнорований російською стороною. Більше того, ООН відмовилася приєднатися до нового майданчика обговорень – Кримської платформи, ініційованої Україною у 2021 р., що також ставить під сумнів існуючі механізми організації з врегулювання конфліктів. М'яка політика, нездатність «задушити» проблему біля її витоків та відсутність механізмів покарання агресора породило окупацію нових територій на сході України та повномасштабну війну в самому центрі Європи.

Наступною після Криму під приціл російського керівництва було взято територію Донбасу з такими містами, як Луганськ та Донецьк. Другий епізод російсько-української війни розпочався з моменту створення невизнаних республік ЛНР та ДНР за підтримки з боку Росії сепаратистів цього регіону та за участі збройних сил Російської Федерації 6 квітня 2014 року. Безумовно, ООН також зреагувала на ці події, але хочеться відзначити, що залученість ООН до вирішення даного конфлікту була мінімальною і недостатньою. У цій частині російсько-українського конфлікту більш логічним та змістовним буде опис ролі ОБСЄ, оскільки саме ця організація проявила себе найбільш ефективно, але все ж таки не варто недооцінювати і мінімальний внесок ООН у вирішення збройного протистояння між двома країнами.

Починаючи з березня 2014 року було засновано Моніторингову місію ООН з прав людини в Україні. Місія здебільшого займалася вивченням порушення міжнародного гуманітарного права, створювала регулярні звіти та доповіді про ситуацію на конфліктних територіях, займалася виробленням статистики вбитих та постраждалих. Ця

місія була цінною для української сторони, оскільки дозволяла фіксувати злочини та доносити інформацію про ситуацію керівникам інших держав, висвітлювати правду про те, що відбувається на окупованих територіях. Більш того, згодом Україна зможе використовувати ці свідчення як докази у Міжнародному Суді. У гуманітарній сфері важливу роль відіграла також ініціатива ООН під назвою План гуманітарного реагування, який був прийнятий у лютому 2015 р. [1]. Більш того, з метою активного привернення уваги до гуманітарних проблем Сходу України у 2017 р. зону конфлікту на три дні відвідала помічниця Генерального Секретаря ООН з гуманітарних питань Урсула Мюллер, що також є символічним знаком як для мешканців Донбасу, так і для всієї України в цілому.

Крім цього, як і в ситуації з Кримом, ООН прийняла низку резолюцій, з яких слід виділити дві основних. До таких більш рішучих відповідей призвела подія, пов'язана з трагічним збиттям пасажирського Boeing 777. Перша Резолюція РБ ООН № S/RES/2166, прийнята 21 липня 2014 р., стосувалася саме цього питання та закликала знайти винних у згаданій катастрофі, притягти їх до відповідальності. Але, на жаль, це питання було «зам'яте», а винні в цій трагедії представники збройних сил Російської Федерації покарані не були. Слід згадати також Резолюцію РБ ООН 17 лютого 2015 р., яка є важливою для України у зв'язку з визнанням суверенітету та територіальної цілісності країни, а також у зв'язку з обговоренням питання Мінських угод, що давали надію на врегулювання конфлікту та припинення вогню. Зважаючи на те, що Мінські угоди на сьогоднішній день знищені в новій війні, дана резолюція так само не принесла результатів [10].

Якщо перейти до більш практичної ролі ООН, слід згадати про Програму ООН із відновлення та розбудови миру на

території Донецької та Луганської областей. Основними компонентами цієї програми стали економічні питання та питання відновлення пошкодженої в ході бойових дій інфраструктури. Дана програма дійсно дає свої реальні плоди – відбувається відбудова пошкоджених приміщень, шкіл, культурних надбань та ін. [8] Важко не погодитися з тим, що відбудова пошкодженої інфраструктури та будівель є дорогим і трудомістким процесом, тому внесок українських партнерів в особі ООН є вагомим.

Незважаючи на перераховані вище спроби ООН підтримати мир на Донбасі, можна з упевненістю сказати, що організація використала не всі свої можливості та інструменти. Основним козирем, на який сподівався український уряд, було проведення повноцінної миротворчої місії ООН. Повноцінна миротворча місія ООН мала призвести до припинення бойових дій, роззброєння терористів, встановлення контролю над кордоном та подальше обговорення долі Донецька та Луганська. Але в вирішенні цих питань важливою є домовленість з іншою стороною - Росією, які регулярно порушуються. Таким чином, не існує жодної довіри між сторонами, що також призводить до неможливості впровадження миротворчої місії на Донбасі. До того ж, в результаті вирішального слова залишається за Радою Безпеки ООН, на вердикт якої Росія має право накладати вето. І останнім фактором, який робить неможливим участь «блакитних касок» у війні стає її постійна активна фаза та неприпинення вогню.

Таким чином, можна дійти висновку, що ООН більш активно допомагає у вирішенні гуманітарних проблем та питань на території Донбасу, практична роль організації полягає у відбудові зруйнованої інфраструктури та будівель, а каменем спотикання як завжди залишається право вето держави-агресора у Раді Безпеки ООН, що є несправедливим і вимагає

повного реформування, а також нездатність застосування миротворчої місії на Донбасі, яка на практиці могла б допомогти у вирішенні конфлікту.

Третій етап російсько-української війни – повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. лише зміцнило факт нездатності ООН врегулювати конфлікти.

Як і в інших епізодах війни, ООН висловила своє занепокоєння, виразивши його у низці резолюцій, функціонування яких так і не перенеслося в площину реального світу, а залишилося на папері. Першим документом стала Резолюція Генасамблеї ООН від 2 березня 2022 р., в якій визнавалася агресія з боку Російської Федерації, висловлювалося засудження цієї агресії та висувалися вимоги щодо виведення військ Росії з усієї території України. Другою стала Резолюція Ради ООН з прав людини від 4 березня 2022 р., в якій засуджувалося порушення прав людини під час воєнних дій на території України. Наступний документ – Резолюція Генасамблеї ООН від 24 березня 2022 р., яка просто копіювала ідею документу, прийнятого 2 березня [2; 7]. Безперечно, ці спроби були успішно проігноровані стороною-агресором і не мали жодного ефекту на дії Росії проти України.

Як і в минулих епізодах конфлікту, Україна 26 лютого 2022 р. вирішила звернутися до Міжнародного Суду ООН щодо порушення Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього і щодо питання зупинення військового вторгнення Росії в Україну. Друга частина цього позову була задовільнена МС ООН.

Окрім цих невдалих спроб вплинути на закінчення війни між Україною та Росією, можна знайти сфери, в яких ООН зіграла більш істотну роль і була корисною. Це насамперед гуманітарна сфера, до якої організація привертає велику увагу громадськості, займається точним підрахунком постраждалих у війні,

кількості біженців, аналізує наслідки війни не лише для України, а й для всього світу. І друга сфера – це розгвинчення міфів, які поширює Російська Федерація у бік України – зокрема, ООН вдалося спростувати наявність в Україні біолабораторій. Ще однією грандіозною перемогою для української сторони на дипломатичному фронті є вдале голосування ГА ООН про виключення Росії з Ради ООН з прав людини. Крім моральної підтримки духу українського народу ці дії несуть і юридичні наслідки для країни-агресора.

Отже, невеликих перемог та дій ООН мало для того, щоб ця організація і надалі вважалася «хранителькою миру та процвітання на всій Землі». Україна стала країною, завдяки якій про реформування чи навіть розпуск ООН стали говорити лідери всього цивілізованого світу. У цьому контексті доречним буде згадати слова президента України Володимира Зеленського, які були сказані під час його виступу перед Радою безпеки ООН: «ООН можна буде просто закрити. Пані та панове, чи готові ви до закриття ООН? Чи вважаєте, що час міжнародного права минув? [11]. І з ними складно не погодитися, адже організація, яка зобов'язана зберігати мир і використовувати всі можливі інструменти для цього, виявилася нездатною примусити одну державу до припинення протиправних дій, що призвело до повного руйнування архітектури глобальної безпеки та перебудови всього світу.

Висновки. Таким чином, стає зрозумілим, що ООН перетворилася на другу Лігу Націй, а сучасний світ відкинуло до часів, коли єдиною мовою вирішення питань була мова сили, а не дипломатії, оскільки дипломатія тепер – це порожнє місце, що не має значення і не дає жодних гарантій для мирного існування. Єдиним гідним виходом для ООН з цієї ситуації є або саморозпуск, або повне реформування. Основною проблемою є те,

що всі рішення, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН носять лише рекомендаційний характер. Зрозуміло, що це не зовсім правильна позиція, оскільки це зв'язує руки в здійсненні та втіленні в життя прийнятих рішень. Тому, Генеральній Асамблеї слід дати можливість самостійної реалізації. Більш того, слід звузити спрямованість діяльності даної структури з метою не дозволити розпорозуватися на другорядні питання, а фокусуватися і концентруватися на важливому. Як і в ситуації з Генеральною Асамблеєю, Рада Безпеки вимагає деяких змін у своїй структурі. У сучасних реаліях, коли існує велика кількість конфліктів, серед постійних членів можуть перебувати зацікавлені в блокаді прийняття того чи іншого рішення країни. Таким чином, процес прийняття рішень перестане бути об'єктивним і кожна країна буде намагатися реалізувати свої особисті інтереси, не думаючи про глобальне благополуччя, що світ і побачив на прикладі російсько-української війни. У цьому напрямі були зроблені певні успіхи – представник країни, який використав право вето, тепер зобов'язаний аргументувати перед міжнародною спільнотою необхідність цього кроку. Але російсько-українське протистояння ще триває, тому будемо чекати і маємо надію на те, що саме Україна станемо рушійною силою у реформуванні однією з глобальних міжнародних організацій по збереженню миру – ООН.

Список використаної літератури:

1. Гавриш А. Впровадження місії «добрих послуг» ООН на Донбасі. Бакалаврська робота. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», Факультет соціальних наук та соціальних технологій, 2020. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18753/Havrysh_Vprova

- dzhennia_misii_dobrykh_poslugh_OON_na_Donbas1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Генасамблея ООН засудила вторгнення Росії і закликала негайно вивести війська з України. *Європейська правда*. 2 березня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/2/7135096/>
 3. Генасамблея ООН ухвалила другу резолюцію з вимогою до Росії негайно припинити війни. *Європейська правда*. 24 березня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/24/7136582/>
 4. Генеральная Ассамблея. *Организация Объединенных Наций*. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/404/03/PDF/N2140403.pdf?OpenElement>
 5. Генеральная Ассамблея. *Организация Объединенных Наций*. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/19/PDF/N1345519.pdf?OpenElement>
 6. Миколаєнко Я. Анексія Криму: історико-правові причини та аналіз мирних засобів вирішення міжнародного конфлікту. *European political and law discourse*. 2017. С. 17 – 22.
 7. Правозахисний орган ООН проголосував за розслідування злочинів РФ в Україні. *Європейська правда*. 4 березня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/4/7135225/>
 8. Програма ООН із відновлення та розбудови миру (UN RPP). *Децентралізація: міжнародна співпраця*. URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/unrpp>
 9. Радбез ООН висловила підтримку суверенітету України. *Кореспондент.net*. 2014. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3313216-radbez-oon-vyslovyala-pidtrymku-suverenitetu-ukrainy>
 10. Совет Безопасности. *Организация Объединенных Наций*. 2015. URL: <https://www.refworld.org.ru/countryUKR,,54eefe8340.html>
 11. Чи готові ви до закриття ООН?: Зеленський звернувся до Радбезу. *Європейська правда*. 5 квітня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/5/7137277/>

Usatyuk K. R. – student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa I. I. Mechnikov National University.

The Role of the UN in Resolving the Conflict between Russia and Ukraine

The article is devoted to the study of the role of the United Nations (UN) in stopping Russia's war against Ukraine and finding ways to resolve the military confrontation. The main approaches, tools and mechanisms that are used by the UN to influence the process of ending, according to analysts, a large-scale armed conflict in the center of modern Europe, are considered. The conclusions include proposals for improving the peacekeeping activities of the organization.

Key words: international organizations; armed conflict; crisis; reforming; peacekeeping activities

**Рекомендовано до друку
к. політ. н., доцентом Максименко І. В.**

Стаття надійшла 29.04.2022